

La vil·la romana de Torre Llauder (Mataró, Maresme)

MARTA PREVOSTI, JOAN F. CLARIANA

Del 1737 data la notícia escrita més antiga que informa sobre restes romanes trobades pels voltants de la masia de Torre Llauder, tot i que va romandre com a manuscrit fins que el 1949 va ser publicada per la revista *Museu de Mataró*. El 1777, Matas torna a fer-hi referència, i a partir d'aleshores el coneixement de les restes ja devia ser tan generalitzat que tot un seguit d'estudiosos van anar donant notícies de diverses troballes com escultures, un mosaic, un sarcòfag o una conducció subterrània.

En el segle XX, les notícies de troballes es multipliquen, fins que el 1961 s'hi van iniciar les primeres excavacions sota la direcció de Marià Ribas. El 1963 començà la segona campanya d'excavacions arqueològiques i encara, el 1969 se n'hi va dur a terme una altra. El 1965, a instàncies dels membres de la Secció Arqueològica de Mataró, la vil·la va ser declarada «Monument Històric-Artístic d'interès nacional» i l'Ajuntament de Mataró va comprar els terrenys del seu sector central. Tot i amb això, el jaciment va anar essent destruït d'una forma implacable, per anivellar el terreny i per extreure sorres per a la construcció, fins a deixar-ne només l'esmentat sector central.

El 1980, un cop construït el mur que protegeix el jaciment, el Museu de Mataró juntament amb els serveis de Patrimoni i Arqueologia de la Generalitat van començar a fer passos perquè es restauressin les restes de la vil·la i s'adeqüessin per a la visita. A partir del 1982 la direcció de les excavacions arqueològiques de la vil·la va córrer a càrrec dels sotasignats.

Torre Llauder –dins del terme municipal de Mataró, al Pla d'en Boet– queda enclavada entre la Riera d'Argentona i l'actual ciutat de Mataró, a la plana de davant del mar, a uns 450 m de la platja actual. La vil·la era a uns 1250 m, en línia recta, de l'antic nucli urbà d'*Iluro* i a uns 650 m del pas de la Via Augusta (Camí del Mig). Per tant era una casa de camp molt

ben situada, sobre camps de conreu de la millor qualitat dins del Maresme, ben comunicada (hem de pensar que de la Via Augusta devia sortir un camí que anava fins a la vil·la i d'altra banda tenien la sortida al mar), al costat del nucli urbà, cosa que li devia posar a l'abast un excel·lent mercat i que sens dubte ens permet de qualificar-la de vil·la suburbana.

Les excavacions dels anys 60 no van ser estratigràfiques, però tot i amb això hem de tenir present que, si no hagués estat per l'obra d'aquells incansables estudiosos del grup d'Arqueologia del Museu, avui dia segurament no quedaria ni una trista paret de la vil·la. Van posar al descobert, essencialment el nucli central, residencial, de l'establiment, un sector d'hàbitat secundari, i una sèrie de recintes dispersos, de caire rústic. De tot plegat solament s'ha conservat el que apareix a la figura en traç negre continu. Es tracta de l'àrea de vivenda del propietari, que consisteix en una sèrie d'habitacions nobles que envolten un distribuïdor central en forma d'atri (B). Des d'aquesta peça, a través d'un corredor (E), s'accedeix al jardí interior de la casa, amb peristil (G). Cap a l'oest s'obre també una porta que dóna a un pati segurament de funció rústica. Al nord d'aquest sector d'habitacions, s'aixecaven les termes de la casa, amb *frigidari*, *tepidari*, *caldari*, habitació del servei i latrines, d'oest a est. Una llarga claveguera, que neix a la piscina del *frigidari*, desguassava aquest element, corria per sota les latrines i anava a abocar les aigües brutes al torrent actualment anomenat de la Gatassa.

A l'est del peristil, fora ja del conjunt de restes conservades i a mesura que avançaven les obres d'explanació del terreny i extracció de sorres, tot destruint el jaciment, Ribas va poder dibuixar la planta d'una sèrie de restes entre les quals destaquen quatre forns de vidre i unes habitacions interpretades com a magatzem. Al nord, va documentar una zona d'abocador d'escombraries –acabat d'excavar per nosaltres el 1982–, alguns trams de parets, pous i dipòsits. A l'oest, les habitacions 12 a 15 indicaren l'existència d'un segon nucli residencial. Finalment, el forn, núm. 17, al sud del conjunt, també va ser destrossat després d'aixecada la seva planta.

Donat que es pot trobar una explicació general de la vil·la a la Guia de Torre Llauder, publicada recentment, evitarem entrar en reiteracions sobre aquest particular i centrarem la nostra atenció en els resultats de les campanyes d'excavació dels anys 1981 a 1985.

1. EL TALLER D'ÀMFORES

Des de fa temps, es coneixia indirectament l'existència d'un taller d'àmfores en aquesta vil·la (Ribas 1972, p. 171), però va ser en trobar-lo físicament, sota els mosaics, quan s'obtingueren dades precises de la seva activitat.

El 1982, amb els treballs portats a terme en el sector sud de l'atri, es va posar en evidència, gràcies a la troballa del massís de toves d'argila que constituïa la paret nord del forn trobat el 1963 a l'estança contigua C, que

aquest no era sinó un forn d'àmfores de doble cambra de foc, amortitzat amb la construcció de les habitacions B, C i F. Els fragments de murs, molt malmesos i d'interpretació impossible, trobats també sota l'estança B, com també un petit forn de planta circular que aparegué sota la sala D, és tot el que ens resta de l'estructura constructiva d'aquella indústria. Aquest darrer forn tant podria haver servit per a treballs subsidiaris del taller com per coure-hi pa.

L'activitat de la terrisseria es pot datar des de la meitat del segle I aC fins a poc abans del canvi d'era. Per tant representa el conjunt de restes més antigues conegudes del jaciment. Bàsicament produïa les característiques àmfores laietanes Pasqual 1 i, en proporció molt menor, les Dressel 2-4. Les marques que semblen pertànyer a aquest taller són: AR(?), AS, AT, B, BP, SEC i VERD. (Prevosti i Clariana, 1987).

2. CONSTRUCCIÓ DE LA VIL·LA

La primera construcció que ens permet parlar amb propietat d'una vil·la va ser aixecada sobre el taller d'àmfores vers el tomb d'era. La troballa d'alguns fragments de T.S. aretina (formes Goudineau 17-b, 1 i 25-a) i *lucernae* (formes Dressel-Lamboglia 4 i 12) com a materials amb datació precisa més moderns, dins de les trinxeres de fonamentació dels murs, així ho demostra (Prevosti i Clariana, 1987, p. 200).

Però la seqüència cronològica esmentada només fa referència al sector central de la vil·la, que és el que ha estat objecte d'intervenció arqueològica en els últims anys. Per tant, desconeixem la data de construcció inicial de la resta de l'establiment. En aquest sentit cal recordar que Ribas també afirmava que els estrats més profunds del sector central de la casa es dataven en època d'August.

3. ELS SEGLES I I II DC

Si hem de jutjar pels materials trobats en les campanyes del 1963 i 1969, es tracta d'una de les etapes més riques de l'establiment. Tot i amb això, la zona central, actualment recoberta pels mosaics, almenys en part corresponia a estances de la *pars rustica*, amb paviments rudimentaris de terra batuda. L'aula A, en aquest moment, devia estar destinada a l'activitat industrial o agrícola, com indiquen els vestigis de dues grans *dolia* que ocupaven el lateral oest de la sala. Juntament amb el paviment sorrenc de l'estança hi hem trobat, escampades, una gran quantitat de tesselles de pasta vitria, amb colors blau-turquesa (o blau-cobalt), verd-maragda i groc-llimona, sense cap mena de senyal d'haver estat usades, netes de qualsevol resta de calç. Aquest fet ens fa pensar en la possibilitat de llur fabricació en els forns de vidre de la vil·la (Ribas 1972, pàgs. 130-131 i 174-177; Junco i Clariana 1984, pàgs. 40-42).

Tal vegada l'estança B constituïa un pati a cel obert, com dona a entendre la densitat d'estrats exhumats sota el mosaic, amb presència de llot en algun d'ells, i la manca de vestigis arquitectònics que facin pressuposar el contrari.

D'altra banda, l'aula D devia estar ocupada per una habitació de mesures inferiors a l'actual i amb dos accessos, l'un pel passadís, prop del peristil, i l'altre donant al petit pati interior B. Per tant constituïa una estança de pas.

Finalment cal recordar que el pedestal dedicat a Gaius Marius Aemilianus, de la tribu Aniens, trobat a Torre Llauder, està datat de finals del segle I o començaments del II. Aquest personatge, també present en un altre pedestal del fòrum de Barcino, degué haver estat *dominus* de la vil·la.

4. LES REFORMES D'ÈPOCA SEVERA

Al final del segle II i començament del III, s'observa al món rural del Maresme un moment econòmic àlgid. En són testimoni l'ennobliment i reforma d'algunes vil·les com la de Cal Ros de les Cabres (el Masnou) i la que ens ocupa.

Antigues estances de la *pars rustica* són transformades en sales de rebre de la *pars urbana*. L'habitació més gran (A), sembla que va constituir el lloc d'emmagatzematge d'alguns elements de la construcció, car, sota el mosaic, en tot el lateral est, foren exhumades gran quantitat de pedres aptes per a la construcció de murs i, gairebé en el centre, fou exhumada una gran *glarea* de ceràmica, perfectament triturada, que devia estar destinada a formar part dels paviments d'*opus signinum*. Com a material restant, va quedar colgat en aixecar el nivell de l'estança, en construir un graó de marbre per al seu accés i en la posterior col·locació del gran paviment d'*opus tessellatum* que indica la seva categoria de saló principal de recepció del senyor de la casa.

L'antic pati interior (B) es va aprofitar per a adaptar-hi un atri amb impluvi ornamental al centre. La sortida d'aigües, ja que no té cisterna inferior, s'operava vers la claveguera que corre sota el passadís i que s'ha constatat que també fou construïda en aquest moment. Tot l'atri va ser recobert per quatre mosaics d'*opus tessellatum*, en blanc i negre, amb decoració de cercles secants en els espais nord i sud i d'escaquers de tabes en els laterals est i oest.

També es van pavimentar amb *opus tessellatum* el passadís, les dues aules D i F i tot el peristil. L'estança D va ser reformada i ampliada; es va tapiar la porta que donava al passadís, es va enderrocar i construir de nou el mur nord i, d'aquesta manera, es va donar lloc a una aula paral·lela a la F, amb la qual tot el conjunt obtenia una major harmonia.

5. LES RESTAURACIONS DELS MOSAICS

S'ha pogut constatar que totes les habitacions pavimentades amb *opus tessellatum* presentaven indicis, en major o menor mesura, de refaccions de factura antiga. On s'ha vist més clar ha estat a l'aula A. El seu mosaic presentava, fins i tot, restauracions classificables en tres moments ben diferenciats:

1a. restauració: el mosaïsta segueix fidelment l'esquema general del mosaic, cercant la màxima semblança amb el treball original, però, en canvi, utilitza unes tesselles més grans, on el color blanc és de tonalitat gris clara i pels altres colors utilitza tesselles que van de l'ocre al vermell. També aprofita algunes (poques) tesselles de pasta vítria blava i finalment deixa ben polida i acabada la superfície del mosaic.

2a. restauració: de més baixa qualitat que l'anterior, el mosaïsta, de vegades canvia radicalment l'esquema de la decoració que restaura; utilitza unes tesselles de color vermell rosat i verd de qualitat inferior; finalment, no poleix la superfície, desigual i amb petits grumolls de calç.

3a. restauració: tal vegada és la més barroera i decadent de les tres, té lloc en els racons pròxims a les parets; utilitza, com a tesselles, petits fragments d'àmfora tallats en cubs. Només busca reomplir, sense seguir cap esquema decoratiu.

Aquestes restauracions, suposem que deuen correspondre als segles III avançat i IV.

6. LES REFORMES DURANT EL BAIX IMPERI

El Baix Imperi (estudiat per Clariana i Prevosti, en premsa) ofereix un panorama general de llanguiment paulatí del nucli residencial de la casa. Ara bé, és ben probable que l'afegit d'un absis a l'aula A datï dels inicis del segle IV, època en què comença a difondre's amb freqüència aquesta forma arquitectònica de les sales de rebre, que també fan funció de menjadors. Una aula triclinial absidada ens parla, doncs, d'un propietari que encara està al corrent de les modes constructives del moment i que s'esforça per mantenir el seu prestigi de *dominus*. Amb la construcció de l'absis coincideix la inutilització d'almenys part de les termes.

Les sales D, F i el peristil G es van reconvertir en zona rústica, en una data que sembla que ha de ser posterior a la meitat del segle IV, amb la inclusió d'un *horreum*, de *dolia*, i de diversos dipòsits. Només el triclini A va restar com a aula noble. Però llur fi es va esdevenir en un mateix moment, com indiquen els fragments d'una mateixa gran pàtera estampada africana escampats per l'estrat d'amortització del triclini, així com dels de les *dolia*. Les ceràmiques importades més tardanes d'aquests estrats donen la cronologia del segle VI.

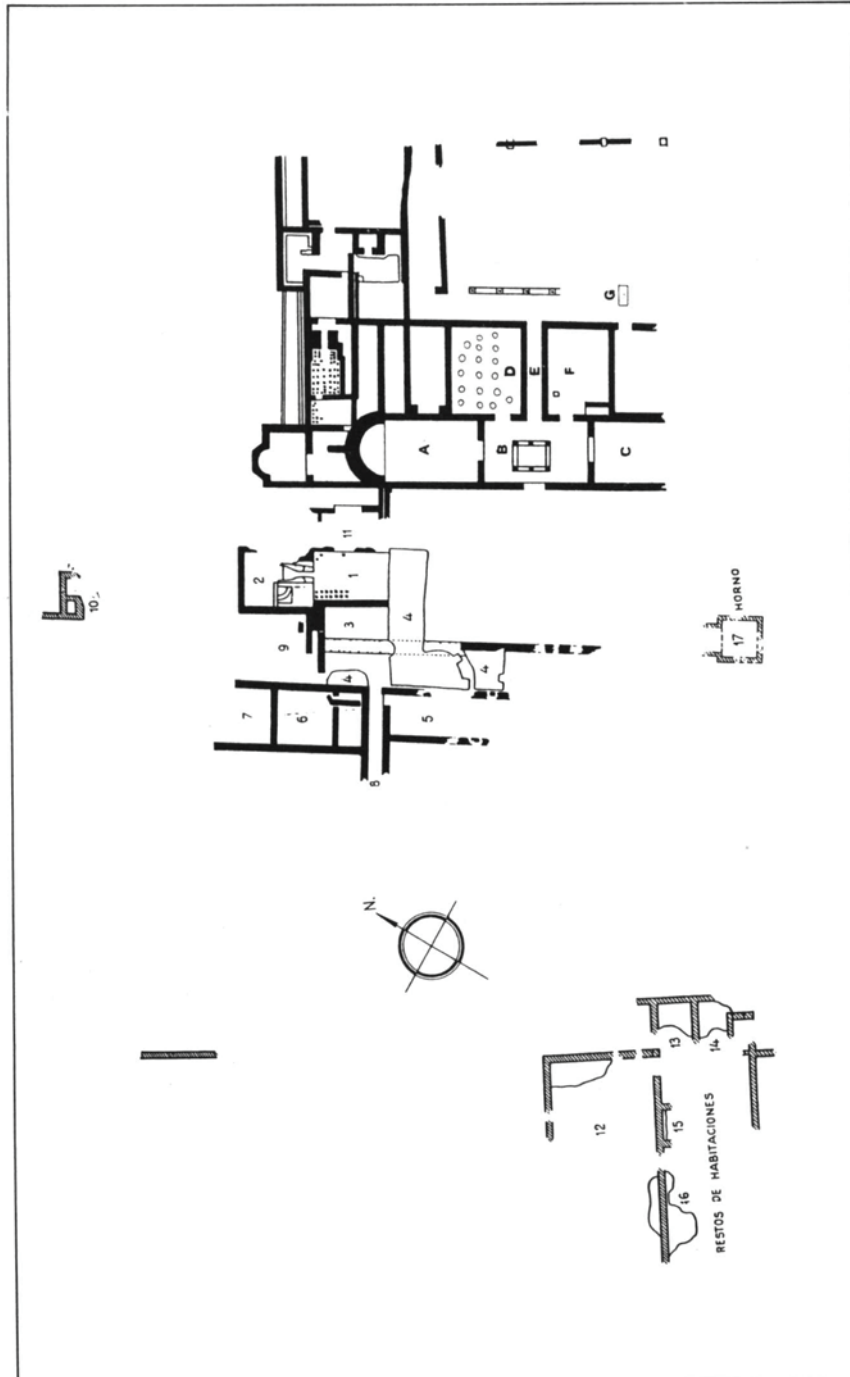

Fig. 1. - Planta de Torre Llauder publicada per M. Ribas (1972).

7. L'OCUPACIÓ POST-ROMANA

Malgrat tot, no ens atrevim a afirmar que la fi de les importacions coincideixi amb la fi de la vil·la. En aquest sentit és interessant l'estudi d'un abocador d'escombraries situat als límits de la vil·la (fig. 1), que també donava una cronologia final idèntica. Ara bé, és ben possible que la casa visqués una darrera època més pobra i tancada a l'exterior, utilitzant uns materials ceràmics que nosaltres no sabem datar. Així ho fan pensar també una sèrie de fosses amb materials clarament visigòtics o alto-medievals que indiquen una continuïtat de vida o reocupació de la construcció romana. Es tracta de fosses de perfil gairebé ovoidal, que destruïren part del mosaic romà, i que contenien, com a estrat d'inutilització, restes òssies i ceràmica grollera, cuïta amb tècnica reductora, i fabricada amb el característic torn lent. La seva datació és força incerta, abasta des dels temps post-romans fins a l'alta edat mitjana. També cal fer esment de la troballa superficial de dos fragments de ceràmica decorats amb «corda seca», datables del segle XII (Clariana *et alii*, 1986).

El moment darrer de la casa, per tant, encara és incert. No obstant això, la troballa de tres esquelets humans damunt d'estances pavimentades amb mosaics, caiguts en posició violenta, fan pressuposar un final tràgic per a la vil·la (Prevosti i Clariana, 1988, p. 17).

BIBLIOGRAFIA

- CLARIANA, J. F.; PREVOSTI, M. (1986): «Troballa d'un pesal de mig florí a Torre Llauder (Mataró)» *Gaceta Numismática*, 82-III-86, pp. 69-70, Barcelona.
- CLARIANA, J. F.; OROBITG, M. J.; PORTILLO, T.; PREVOSTI, M. (1986): «Datos para el estudio del poblamiento rural altomedieval del Maresme (Barcelona)» *Actas del I Congreso de Arqueología Medieval Española*, t. IV, pp. 569-585, Diputación General de Aragón, Saragossa.
- CLARIANA, J. F.; PREVOSTI, M. (1988): «Sobre la pervivencia de hábitats rurales romanos en la Alta Edad Media en el Maresme», *Actas del II Congreso de Arqueología Medieval Española*, Madrid.
- CLARIANA, J. F.; PREVOSTI, M. (en premsa): «Un exemple de ruralització a l'Antiguitat tardana: la Vil·la de Torre Llauder» *III Reunión d'Arqueología Cristiana Hispánica*, celebrada a Maó el setembre del 1988.
- CLARIANA, J. F.; PREVOSTI, M.; OROBITG, M. J.; PORTILLO, T.; BASSOLS, I. (inèdit): *Memòria d'Excavacions de la zona de l'Abocador d'Escombraries de Torre Llauder*.
- JUNCOSA, R.; CLARIANA, J. F. (1984): «El vidre a Mataró - I» *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 21, Mataró.
- PREVOSTI, M. (1981): *Cronologia i Poblament a l'Àrea rural d'Iluro*, «Vil·la» núm. 243, Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró.

- PREVOSTI, M.; CLARIANA, J. F. (1985): «Nota sobre l'excavació de salvament realitzada a la zona de l'abocador d'escombraries de la vil·la romana de Torre Llauder (Mataró)» *Laietània*, 2-3, pp. 217-223, Mataró.
- PREVOSTI, M.; CLARIANA, J. F. (1987): «El taller de ánforas de Torre Llauder: nuevas aportaciones» *El vi a l'Antiguitat. Economia, Producció i Comerç al Mediterrani Occidental*, pp. 199-210, Badalona.
- PREVOSTI, M.; CLARIANA, J. F. (1988): *Torre Llauder. Mataró. Vil·la romana*. «Guies de jaciments arqueològics», Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- RIBAS, M. (1966): *La villa romana de la Torre Llauder de Mataró*, «Excavaciones Arqueológicas en España», 47, Madrid.
- RIBAS, M. (1972): «La villa romana de la Torre Llauder de Mataró», *N.A.H.*, serie arqueològica, 1, pp. 117-180, Madrid.
- RIBAS M. (1975): *El Maresme en els primers segles del cristianisme*, Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró.